

ШО ТАКЕ «ЯКІСТЬ ОСВІТИ» ТА «ЯКІСТЬ ЗНАНЬ»?

Пізнавальний етап в історії становлення людства пов'язаний із зародженням філософії і як любові до мудрості, засобами якої стисло визначаються закони і закономірності буття як взаємодії між людьми, між ними та природним довкіллям, і як процесу мислення про мислення, як визначив філософію Аристотель. Це означає, що слід наполегливо працювати над внутрішнім змістом мови, щоб вилучити з неї приховані в ній смисли.

Історія пізнання свідчить, що такий вид діяльності найтяжчий. Європейські народи свідомі щодо цінності звитяжної праці представників інтелектуальної еліти, тому свідомо зробили їх провідною силою свого цивілізаційного соціокультурного розвитку. Навпаки, народи, які вбачали провідну роль матеріально-виробничої діяльності, не наповнили свої чола розумінням значення розуму та ролі розумних людей, праця яких, на їх погляд, суто умоглядна, тому не шанована ними. Тому й донині шанують виробників матеріальних благ, не розуміючи, що духовне самовдосконалення людини зумовлене необхідністю «уміти розуміти» (Монтень), а не лише користуватись виробленими артефактами, не вбачаючи в них втіленого розуму людей.

Пізнавальний процес складний, бо вимагає розвинених умінь і навичок абстрагування, формалізації та ідеалізації як методів, що розвивають аналітико-синтетичне мислення. Абстрагування – це відчуження від предметних просторово-часово визначених форм буття об'єктів на користь визначення їх засобами ідеальних формул. Пересічна людина не витримує таких «мук мислення» (Гегель), тому чинить згідно логіки здорового глузду, який справді зберігає фізичне й психічне здоров'я тим, що просто не стає на шлях пізнання.

Наведені думки дають підстави перейти до міркувань з приводу досягнення високого рівня «якості освіти» та «якості знань», чого від суспільства вимагає час. Можемо стверджувати, що наша відсталість, попри постійні заяви про непересічну талановитість народу, вкорінена в нерозумінні

як переважною більшістю народонаселення, так і особливо державними мужами важливості розумової праці для досягнення високого рівня життя, якого ця більшість бажає, але не надто схильна до «мук мислення» та гідної оцінки такої праці мучеників знання. Пересічна більшість перебуває під впливом змісту ідола площі, суть якого в тому, що поняття використовуються як «слова, що просто гвалтують розум», а не в їх методологічному значенні, тому корелюються з певними матеріальними об'єктами, якими бажано володіти, не володіючи їх сутністю, способом – навичками та умінням – їх продукування власним мисленням, а не руками як знаряддям праці.

Так відбувається з поняттями «якість», «кількість», «міра», «якість освіти», «якість знань», «освіта», «знання» тощо. Майже всі наукові статті, не кажучи вже про їх використання в повсякденному житті, не наводять філософське визначення цих категорій пізнання. Йдеться про їх звичний слововжиток. Так, звичне «філософія – матір всіх наук» не підкріплюється любов'ю до неї, оскільки діалектичне мислення передбачає «уміння оперувати поняттями» (Ф. Енгельс), які є «душею методу» (Г. Гегель), без якого «краще не починати процес пізнання» (Р. Декарт), результатами якого і є знання. А воно передбачає «уміння дати визначення» не просто поняття, а поняття в статусі методу. Знання методу і дає можливість говорити чи вести мову про якість освіти загалом та якість знань зокрема.

Чому так? Тому що спосіб, яким існує самосвідомість, це – знання. А філософія якраз і закликає кожну людину до самопізнання, тому що інструмент пізнання – мислення є актом самодіяльним. Не можна мислити за іншу людину. Можна викласти знання, але не продемонструвати аудиторії метод свого мислення, а лише метод викладу відомого. Щоб продемонструвати уміння мислити, потрібно на очах аудиторії вирішити якусь невідому проблему. Бажано ту, яку ставлять самі зацікавлені студенти як рівноправні «учасники освітнього процесу» (Закон України «Про вищу освіту»), адже визначення і значення поняття «студент» – той, хто прагне до знань. Насправді ж, той, хто хоче знати методи отримання знання як автономний суб'єкт пізнання.

Але тут час перейти до визначення вихідних понять в їх методологічній функції. Але попередньо відзначимо, що в діалектичному мисленні поняття не визначаються самі по собі, а через зв'язок зі своєю протилежністю.

Якість – категорія пізнання, яка відображає тотожну з існуванням/буттям об'єкта визначеність через **кількість** невід'ємних його властивостей, без яких ця визначеність втрачається. **Міра** – категорія пізнання, що відображає тривалість зберігання стану самототожності об'єкта в якісно-кількісній єдності.

Якщо спроектувати ці понятійні визначення на якість знань студента, виявиться, що **якість** – це зовсім не оцінки «добре» та «відмінно» з різних предметів, а загалом кількість навчальних дисциплін, які потрібно засвоїти і не забути їх методологічну сутність впродовж усього періоду навчання, для чого кожна з дисциплін має постійно перехресчуватись у своєму суб'єктному статусі методу пізнавально-дослідницького мислення. *Саме* так, адже не *саме* по собі знання змісту – «сила», а знання методу його відкриття й утримання в оперативній пам'яті. **Філософія** – це матір методу та логіки мислення, які не залежать від того, що людина обирає різні об'єкти пізнання. Ось чому в цивілізованих країнах Заходу вчені є докторами філософії з різних галузей науки. Оскільки людині властиве забування, якість знань має підтримуватись постійним підвищенням методологічної кваліфікації.

Якість, таким чином, це здатність людини утримувати в оперативній пам'яті насамперед головні **кількісно** визначені методологічні принципи пізнання та основні принципи й закони кожної навчальної дисципліни, їх ключові поняття. В такому разі забування суттєво зменшить свій вплив у часі. Знання їх змістовних визначень дозволить методом інтелектуальної дедукції відновити увесь зміст, принаймні його основні положення. Адже ніщо з того, що було в минулому сприйняте й засвоєне, нікуди не дівається – на користь такого твердження закон збереження матерії, енергії та інформації.

Між тим очевидно, що перевірка знань через декілька днів після отримання якості, вимірної суто кількісно (4 і 5), покаже зовсім інший результат. Звідси й необхідність викладати в кожній навчальній дисципліні, по-

перше, головні закони, які визначають спосіб функціонування відповідного об'єкта; по-друге, постійно звертати увагу студента на методологію їх відкриття; по-третє, на практичних і семінарських заняттях давати завдання не на відтворення раніше отриманих знань, а на самостійне вирішення проблемних завдань засобами застосування вже відомих методів. В разі вирішення студента, як і будь-яку людину, очікує радість відкриття, почуття суб'єктності та власної гідності. Зауважимо, що епоха Гуманізму, суть якої у формуванні в людини почуття гідності й достоїнства, органічно виросла з епохи Відродження, суть якої у поверненні до античних філософських першоджерел, трансформованих в добу Нової історії в методологічне річище. І відразу ж, починаючи з ХУІІІ-го століття з'являється феномен наукового пізнання, наука як суспільне явище.

Нині українське суспільство має потребу не стільки в категорії людей, які багато знають, тобто не в просвітителях. Значно важливіше формувати в системі вищої освіти прошарок студентів і представників професорсько-викладацького складу як носіїв методологічно оформленого/сформованого пізнавально-дослідницького мислення. На такий напрям розвитку філософії як матері наук націлював суспільство ще Геракліт, стверджуючи, що «багатознайство розуму не навчає», оскільки розум – це метод світотворчості, а не демонстрації знань, до відкриття яких більшість не має жодного відношення. Про це й Архімед, що, відкривши закон, публічно голосив і водночас оголосив: «Дайте мені важіль і я переверну світ!». Метод і є той пізнавальний важіль, маючи який, можна виробляти матеріальні знаряддя праці.

Говорячи про якість освіти, потрібно виходити з визначення самого поняття «освіта». Але не стільки інституціонального, де освіта – це система навчальних закладів, які дають знання про основні форми руху матерії, скільки філософське, тобто їх світоглядну й методологічну мотиваційну спрямованість. На наше переконання, визначення слід шукати в корені самого слова.

Короткий відступ. В Україні часто посилаються на праці російських вчених. Але в російській мові йдеться про «систему образования». Якщо ж про «систему просвещения», то більшою мірою про середню освіту. Між тим

видатні та об'єктивно налаштовані російські мислителі часто критикують «образованщину». Причина очевидна: система відноситься не стільки до знань, скільки до одержавлених інститутів освіти. Їх мета – сформувати не так науковий, як лояльний владі «образ життя».

Світ – це об'єктивна реальність у вигляді закону/законів, що існує/існують незалежно від свідомості людей. **Освіта** – здійснюваний людиною/людьми пізнавально-дослідницький процес налаштування свідомості, стихійно сформованої на основі образного світосприйняття об'єктів буття, на його внутрішні першооснови, трансформовані в систему понять в їх методологічній визначеності. **Освіта** – процес переходу властивої людині суб'єктивності в суб'єктність, що стає основою для його перетворюючої діяльності як відносно себе самої в соціально-духовних вимірах, так і відносно взаємодії з природою. **Якість освіти** – рівень світоглядно й методологічно сформованої навчальними закладами свідомості людини, що стає домінантою її суспільної та професійної діяльності на основі об'єктивних законів буття. Це той якісний рівень, за якого всі кількісні атрибутивні властивості закону – об'єктивний, загальний, необхідний, сутнісний, необхідний, усталений, повторюваний взаємозв'язок між людиною та суспільним і природним довкіллям є постійним і незмінним.

Людині необхідно мати ідеал як орієнтир, без якого неможливе її самовдосконалення. А воно в тому, щоб розум закону, його волю втілити у власну розумну волю, без якої немає людини (І. Еріугена). А Батьком людей як суб'єктів саморозвитку є Закон Розуму й Розум Закону; батьківщиною – простір об'єктивних Законів, простір об'єктивного Розуму. Досягнути його повною мірою неможливо. Але ж на те й існує Вища Освіта, щоб дати можливість людині стати вище себе суб'єктивної, свавільної, афективної. Дорослішання людини якраз і має відбуватись у вишах, які зобов'язані налаштувати студентів на формування суб'єктно спрямованого способу життєдіяльності, що дає можливість дорости до розуму закону.

Жадько В. А. Що таке «якість знань» та «якість освіти»? / Жадько В. А., Бідзіля П. О. // «Соціально-гуманітарні дисципліни: напрямки наукового пошуку». Матер. всеукр. наук. конфер. (Дніпропетровск, 12 квітня 2016 р.: у 2-х частинах. – Ч. II. – С. 72 – 75.